

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

Mål nr

meddelat i Stockholm den 10 oktober 2003

T 3286-02

KLAGANDE

K. B.

MOTPART

M. B.

Ställföreträdare: K. M., i egenskap av förvaltare

SAKEN

Äktenskapsskillnad

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Hovrätten för Västra Sverige, avd. 5, dom den 12 augusti 2002 i mål T 2834-02

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Med undanröjande av hovrättens dom visar Högsta domstolen målet åter till hovrätten för fortsatt behandling.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

K. B. har yrkat att Högsta domstolen med ändring av hovrättens dom ogillar käromålet.

M. B. har bestritt ändring.

SKÄL

Sedan M. B. vid tingsrätten ansökt om äktenskapsskillnad från K. B. och hon bestritt ansökningen, under påstående att han inte ville skiljas från henne, meddelade tingsrätten beslut om betänketid. Under målets handläggning anordnade tingsrätten enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken förvaltarskap för M. B. och förordnade förvaltare för honom med uppgift att bevaka hans rätt, förvalta hans egendom och sörja för hans person. Efter det att betänketiden i äktenskapsskillnads-målet löpt ut fullföljde M. B. ansökningen om äktenskapsskillnad. K. B. vidhöll sitt bestridande. Tingsrätten, som hade inhämtat ett yttrande från Överförmyndarnämnden över innehållet i K. B.s inlagor, dömde därefter till äktenskapsskillnad mellan parterna. K. B. överklagade till hovrätten.

K. B. begärde i hovrätten huvudförhandling men hovrätten bedömde att en huvudförhandling i målet var uppenbart obehövlig och avgjorde målet på handlingarna, uppenbarligen med stöd av 50 kap. 13 § tredje stycket rättegångsbalken.

För äktenskapsmål finns särskilda rättegångsregler i 14 kap. äktenskapsbalken. Enligt 14 kap. 12 § i denna balk får ett yrkande om äktenskapsskillnad prövas utan huvudförhandling medan andra frågor i ett äktenskapsmål kan avgöras utan huvudförhandling enligt bestämmelserna i rättegångsbalken. Beträffande ett yrkande om äktenskapsskillnad ger 14 kap. 12 § äktenskapsbalken ett betydligt större utrymme för domstolarna att avgöra ett mål utan huvudförhandling än vad som följer av rättegångsbalkens regler.

Vid bedömningen av om muntlig förhandling kan underlåtas måste emellertid Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna beaktas. Artikel 6 i Europakonventionen ger i princip en part rätt till muntlig förhandling, åtminstone i en instans, när det gäller att ta ställning till frågor som rör bl.a. partens civila rättigheter. Det finns dock vissa undantag från principen om muntlig förhandling. En förutsättning för att rätt till muntlig förhandling skall föreligga är för det första att det är fråga om en reell och seriös tvist. Men även om så är fallet behöver förhandling inte alltid hållas om tvisten enbart gäller rättsliga frågor eller de grunder som anförs är rättsligt irrelevanta. Muntlig förhandling behöver inte heller alltid hållas om parten avstått från rätten till förhandling, antingen uttryckligen eller genom att underlåta att begära förhandling. (Se bl.a. NJA 1998 s. 232, 1999 s. 544 och 2001 s. 731 samt Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, 2002, s. 183 ff.; jfr också Europadomstolens domar den 12 november 2002 i målen Döry mot Sverige, Salomonsson mot Sverige och Lundevall mot Sverige.)

Bestämmelsen i 14 kap. 12 § äktenskapsbalken sammanhänger med att det sedan betänketid löpt föreligger en ovillkorlig rätt till äktenskapsskillnad och domstolsprövningen normalt blir av formell natur. Enbart ett bestridande därför att den bestridande parten inte vill skiljas ger därför ingen rätt till muntlig förhandling ens enligt artikel 6 i Europakonventionen. K.B. har emellertid hävdatt att handlingarna i målet inte ger uttryck för M. B.s vilja. Hon har gjort gällande bl.a. att M. B., vars talan huvudsakligen förts av hans förvaltare, inte vill skiljas från henne, att han utsatts för tvång och inte varit medveten om vad det är för handlingar han undertecknat. K. B. har också ifrågasatt om det verkligen är M. B. som undertecknat handlingarna.

K. B. har begärt förhandling i hovrätten och hennes talan rör faktiska förhållanden. Även när värdet av en muntlig förhandling kan ifrågasättas har Europadomstolen upprätthållit kravet på muntlig förhandling. K. B. får därför enligt artikel 6 i Europakonventionen anses ha haft rätt till en muntlig förhandling. Någon förhandling har inte förekommit i tingsrätten. Hovrätten borde alltså ha hållit huvudförhandling i målet. Att så inte skett bör föranleda att målet återförvisas till hovrätten för ny prövning.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Lars K Beckman, Victor, Dahllöf,
Lindeblad (referent) och Calissendorff
Föredragande revisionssekreterare: Katarina Eriksson